Toktamış ATEŞ- “NE OLDU BİZE” İSİMLİ ESERDEN

VAKIFLAR, KAMU KURUMLARI VE ÜNİVERSİTELER...

Vakfın ne olduğunun bilimsel tamamlaması, sevgili Prof. H. Hatemi’nin işi. Ama benim bilebildiğim kadarıyla vakıf, **"Bir insanın ya da bir grup insanın, ellerinde bulunan kaynakları, hayırlı bir işe ayırmaları, hayırlı bir işe tahsis etmeleridir."**

Gerçekten atalarımız, **“Ta Budin'den Irak'a, Mısır'a kadar"** yüzyıllar boyunca, binlerce vakıf oluşturmuşlar; hem sevap kazanmışlar ve hem de huzur bulmuşlardı. Camiler, medreseler, kervansaraylar, hamamlar, türbeler, çeşmeler yapmışlar ve bunların yaşamalarını sağlamak için de belli kaynakları **“tahsis etmişlerdi."** Kimi zaman bağların, bahçelerin, zeytinliklerin, tarlaların gelirleri; kimi zaman evlerin, dükkânların kiraları vb. gibi kaynaklar bu vakıfları yüzyıllarca ayakta tutmuştu. Vakfın amaçları çerçevesinde çalışan görevlilerin gelirleri de bu kaynaklardan sağlanmıştı.

Cumhuriyet döneminde ve özellikle 1950 sonrasında da ilginç bir vakıflaşma süreci' yaşadık. Kimi zenginlerimiz belli kaynaklarını, hayırlı amaçlara yönelik olarak kurdukları vakıflara aktarmaya başladılar. Öyle bir **'mevzuat'** hazırlanmıştı ki kurulan vakıfların yönetimini **'aile dışına kaptırmamak'** için gerekli önlemler de alınabiliyordu. **Ve bu tür vakıflarda biraz 'vergiden kaçma' kokusu seziliyorsa da bunlar gene de hayırlı şeylerdi ve sonuç olarak insanlar 'kendi ceplerinden' bir şeyler veriyorlardı.**

DERKEN 1980 SONRASINDA BAMBAŞKA BİR VAKIFLAŞMA BAŞLADI. Bu dönemdeki vakıflaşma sürecinde **üç önemli görüntü**yle karşılaştık.

İlk olarak, belli kamu kuruluşlarına ya da kurumlarına **'yönettici'** olarak atanmış ya da seçilmiş kişiler **'vakıf kurma'** maskesi altında bu kamu mallarını 'çalmaya'ya da en hafif deyişle **'özelleştirmeye'** başladılar. Ama bu özelleştirme, 'kendi ceplerine özelleştirmeydi...

Kamu kurum ve kuruluşlarının çoğunda görülen bu ilginç soygun, en yoğun biçimde üniversitelerde yaşandı. Dünkü Cumhuriyette (23 Eylül 1994) YÖK Denetleme Kurulu'nun, özellikle İstanbul ve Anadolu üniversitelerindeki vakıf soygunuyla ilgili önemli açıklamaları var. Ama bu soygun —eski hızında olmasa bile— hâlâ sürüyor. Zaten bu konu üzerinde ayrıca duracağım.

İkinci olarak kimi dernekler **'vakıflaşmaya'** başladı. Demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan ve **'bizatihi'** kendileri demokratik kuruluşlar olması gereken dernekler, vakıflaşma kanalıyla **'para toplar'** bir hale gelmeleriyle birlikte, demokratik kurum olma özelliklerini de hızla yitirmeye başladılar. Dernekler Kanunu’nun getirdiği kısıtlamalardan kaçma bahanesi ile dernek üyelerinin denetiminden kaçmaya başladılar. Çoğu derneklerin yanı sıra aynı ismi taşıyan birer de vakıf oluşturuldu. Ve dernekte **'yönetimi yitirenler',** oluşturdukları vakıflarda yönetimi ele geçirdiler. Ve çoğu kez ömürboyu ve çoğu kez babadan oğula devredilebilecek bir biçimde. **(Sadece bir tane değil, yüzlerce 'hanedan'yaratıldı bu dönemde.)**

Üçüncü olarak da iyiniyetli ve yararlı olarak niteleyebileceğimiz vakıflar ortaya çıktı. Çevre ile ilgili olarak, doğayı korumayla ilgili olarak, muhtaç çocuklara yardım için, fukaralara yardım için vb. gibi gerçekten hayırlı amaçlara yönelik çok sayıda vakıf kuruldu. Ve elbette bunların bir bölümüne elimizden geldiğince katkıda bulunuyoruz. Ve bu tür vakıfların desteklenmesinden ve güçlendirilmesinden yanayız. Ama kapınızı çalan vakfın **'soygun amacıyla mı'**, yoksa **'muhtaçlara yardım amacıyla mı'** kurulduğunu anlamak çok zor.

Biraz yukarıda, **"Bizim üniversitelerdeki vakıflar üzerinde birazdan duracağım"**demiştim. Ama artık yerim kalmadı. Umarım salıya ele alırız. Zaten Florance Nightingale 'olayı', YÖK tarafından didikleniyor. Çok daha iyi ediyorlar.

Bu hastane dünya standartlarını yakalamış bir hastane. Birkaç arkadaşıma da yeniden can verdi. Sağ olsunlar. Ama bu ‘mükemmellik’ kamu mallarını gasp etmeyi haklı kılar mı?

Sanmıyorum.

Bir keşmekeştir sürüp gidiyor. Bir kamu bankasının eski genel müdürü, mafya tarafından kurşunlanıyor. Bu genel müdürü o makama getiren kişi, bir döneme damgasını vuran bir başbakanın ve cumhurbaşkanının oğlu. (Kimilerinin o dönemi özlemeleri ve o döneme övgüler düzmelerinin beni çıldırtması bir başka konu.)

Bu “oğul” üç-beş senede elde ettiği trilyonluk serveti ile görüntülü ve yazılı kitle iletişim araçlarını ele geçiriyor ve belli alanlarda kamuoyu oluşturuyor...

Trilyonlar dönüyor. **“Mühim değil”** diyenler var. Trilyonlarla oynayanların komisyonu ayrı, yüz milyonlarla oynayanlar bir başka komisyon alıyor...

Ve kamu malları, ona-buna arpalık oluyor. Fazla gürültü çıkarmadan. Sessiz-sedasız...

24.9.1994

BİZDEN GÖRÜNTÜLER.

Cumartesi günkü son yazımda, bizim üniversitedeki vakıfların bazılarından söz etmek istediğimi vurgulayarak **"Umarım salıya ele alırız"** demiştim. Bir telefon yağmuru geldi. Kimileri, **"Aman zülfüyare dokunma"** ve **"Fincancı katırlarını ürkütme"** diye uyarıyorlardı. Bir kısım dostlarım ise **"Lütfen yaz, çekinme"** diyorlardı.

Aslında ben bu vakıflarla ilgili olarak daha önce de yazmıştım. Üniversitemizin sevgi ve saygı duyduğum, demokrat olduğuna inandığım ve başarılı olmasını çok istediğim rektörü davet ederek bu konuları sormuşlardı. Gördüklerimi ve bildiklerimi ayrıntılarıyla anlattım. O zaman, **"Sizi resmi olarak görevlendirelim ve bu konuyu iyice araştırın"** demişlerdi. **"Memnuniyetle"** diye yanıtlamıştım. Aradan neredeyse altı ay geçti. Ne bir görevlendirme geldi, ne bir haber. Makama başvurup, **"Bizim görevlendirme n'ooldu?"**diye soracak halimiz yok ya...

Benim görev yapmakta olduğum İÜ İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nün de yer aldığı **"İÜ İktisat Fakültesi Yeni Ek Bina 2"**tabelalı binada, tam adını hâlâ öğrenememiş olduğum bir vakıf vardı. Vakfın (sanıyorum) başkanı, gene aynı binadaki bir **"merkezin başkanı”** idi. (Önceleri iktisat fakültesine bağlı olan bu merkezin nasıl rektörlüğe devredildiği, ayrı va acı bir öyküdür.)

Neyse, bu vakıf bizim binanın epey bir bölümünü işgal etmişti ve babalarının malı gibi kullanıyorlardı. İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı meslek yüksekokullarından birine paralel bir eğitim programı uyguluyorlardı. Oysaki bizim bölümde, ileri derecede bir yer sıkıntısı vardı. Ama vakfın işgal ettiği yerler, merkeze ait görünüyordu.

Zaman zaman bu sorunu dile getirdim. Fakültemizin dekanı da yardımcısını alıp geldi. On beş-yirmi odanın gereksiz yere boş tutulduğunu ve kilitli olduğunu saptadı. Ama beylere laf söylenmezdi ki. Dayamışlar sırtlarını o zamanki rektöre. İstedikleri gibi davranırlardı. Hatta rivayet olunur ki; o zamanlar ben bunları dile getirmesem, birkaç oda vereceklermiş. Ben yazınca kızıp vazgeçmişler...

Derken üniversitemizin rektörü değişti. Yeni rektörümüzün duruma hemen el koyacağını bekledik. Ama biraz uzun sürdü. Zaten bu arada vakıf derslerinin bir bölümünü meslek yüksek okulunun çıktığı bir binada sürdürmeye başlamıştı. Ve aynı günlerde o merkezde çalışan memurların tümünün isimleri (dosya kâğıtlarına elle yazılı olarak) kapılara yapıştırıldı. Bizim araştırma merkezine de iki oda verildiğini öğrendim. Ama iki oda ayaktaki genç arkadaşlarımızdan hangisine yeter ki?..

Derken "merkezin başkanının (müdürü) görev süresi doldu ve yerine bir başka meslektaşımız atandı. Sanıyorum sorunlarımız bir ölçüde çözümlenecek. Ama merkezin müdürlüğü gidince, vakıf da ayrılıp gitmiş. Bir bina kiralamışlar, dersleri orada yapacaklarmış. Ama giderken arabaları dahil, her türlü alet-edavatı da götürmüşler. Zira bunları **"vakıf kazanmış”.** Pes vallahi. Ama işin ilginç yanı, bu vakfın kayıtları hâlâ bizim binada yapılıyor ve işgal etmiş oldukları odaları boşaltmış değiller. Bizim bölümde ise üç yardımcı doçent aynı odada oturuyor. Kimi araştırma görevlilerinin en masaları var, ne masa koyacak odaları.

<u>Ne biçim vakıftır bunlar?</u>

BİNA DEVLETTEN, PERSONEL VE MÜSTAHDEM DEVLETTEN; TELEFON, ELEKTRİK, SU DEVLETTEN. AMA PARA "VAKFIN”. ŞİMDİ DIŞARDA DA DEVAM EDER BU KAZANÇ. ZİRA **"TULUM-BANIN İLK SUYU"**SAĞLANDI.

Üniversitede iyi-kötü işleyen bir tüketim kooperatifimiz vardı. (Bu kooperatife kuruluş döneminde para yatıran arkadaşlarımız da oldu.) Adı ÜNKO idi. Altı ay kadar önce önünden geçi-yordum ki, baktım ÜNKO tabelası indirilmiş, bina İstanbul Üniversitesi Mensupları Vakfı diye bir vakfa devredilmiş. Kim kurdu bu vakfı, neye kurdu, belli değil., ama bina devredilmiş. Kimin malını kime devrediyorsunuz?.. Ama **"yetkili kurul”** karar verince oluyormuş. Kim yetkili kıldı bu kurulu,

kimlerden oluşur., belli değil...

Birkaç gün önce aynı binanın önünden geçerken, kimi bölümlerinin bazı "girişimcilere" kiralandığını gördüm. Vallahi bravo. Geniş "vizyonlu" adamlar bunlar. Hizmet götürüyorlar ve bunun karşılığında para kazanıyorlar. Hizmeti götüren kamunun malı, ama kazancın kime gittiği belli değil. Zaten bu kadarını anlamaya benim **"vizyonum"** da yetmiyor.

Ve bunca **"belli olmayan"** arasında, belli olan tek şey, iyiye gitmediğimiz. Üniversitemize **"demokrasiyi getireceğiz"** derken, acaba başka bir şeyler **"götürülüyor"** olmasın. Çok dikkat etmek gerek.

27.9.1994

Kaynak: Toktamış ATEŞ, Ne Oldu Bize, İstanbul, 1994 (s.127-136)